

La falla del poble de Campanar (1925)*

Eduard Josep Pérez i Lluch

Historiador

Vaig donar compte de les *Falles antigues de Campanar* en el llibret del 25 aniversari de L'Antiga, publicat el 1996.¹ Aleshores, aportava notícia de la falla cremada a Campanar el 1925 i la poesia "A una campanereta", d'Antonio López Sancho. Deu anys després, la localització d'un exemplar del *Llibret de la falla del poble de Campanar* i de la imatge dels membres més actius de la comissió i del monument del 1925, ens ha permès documentar i reconstruir la primera experiència fallera al nostre barri.

Les arrels religioses de la festa de Sant Josep a Campanar

La devoció per Sant Josep està profundament arrelada a l'horta antiga de Campanar des del 1686, quan "[...] havent fabricat la Il·lustre Parochia i Parochians de Ntra. Sra. de la Misericòrdia dita de Campanar, la Capella del gloriós Patriarca Sant Joseph, algunes persones ben intencionades y devotes de tan gran Patriarca, se uniren y agermanaren entresí volent que corregués per conte de la dita hermandad la festa del dit Patriarca Sant Joseph en son dia, en esta Església [...]"; i bona festa religiosa li feien amb missa cantada, músics, campanes, murta i ramellets, abundant cera i tres lliures de pirotècnia que li pagaven al "polvoriste". La Germandat compta en l'actualitat amb més de set-cents confreres i documenta la celebració del 19 de març per estos indrets des de finals del segle XVII.²

Un altre costum més profà que practicaven els joves del segle XIX era cremar un ninot de palla, satiritzant algun veí o veïna del rogle d'alqueries i barraques, la nit del díhuit de març (de la

festa, la vespra). Els anomenaven ninots de l'horta i eren objecte de les brofegades del veïnat, per recórrer freqüentment a l'exageració dels atributs sexuals o els defectes físics dels representats, que, en més d'una ocasió, li botaven foc abans d'hora.

Religiosament i profanament, el sant patriarca i espós de Maria s'ha festejat a Campanar des de fa més de quatre segles.

La comissió d'una falla el 1925

El naixement de la primera comissió fallera esdevingué per motivacions festeres i reivindicatives, quan només havien passat vint-i-huit anys de l'annexió municipal a la ciutat de València. En deixar de ser poble amb ajuntament propi el juny de 1897, Campanar feia els primers passos en l'afirmació de la seua pertinença a la capital del Túria i ho feia exercint la crítica veïnal davant l'administració local. Les primeres intervencions urbanístiques, la construcció del camí de Trànsits i de l'antic pont de l'escorxador, així com les deficientes condicions dels carrers i la xarxa d'aigua potable, justificaven la sàtira fallera i la condemna al foc.

La idea de plantar una falla, la primera, en un poble de l'horta que té la seua pròpia tradició festera, va nàixer d'un grup de joves del barri. Tots pertanyien al cercle de les amistats de Vicentico el de Barraca. Vicent Llosà Torrijos era el segon fill de Ramon Llosà Llopis, el *tio Barraca*, que regentava establiment de carnisseria al Carrer Major i fou regidor de l'Ajuntament de València durant els primers anys de la Segona República Espanyola.

* L'article "La falla del poble de Campanar (1925)" va rebre una menció especial del jurat de la segona edició del premi Enric Soler i Godes al millor article d'un llibret de falla de l'Horta i es va publicar en el llibret de l'any 2006 de la Falla l'Antiga de Campanar de la ciutat de València.

Amb el rerefons ideològic del blasquisme que impregnava alguns dels impulsors de la comissió, la falla plantejava l'empedrament dels carrers, més fonts públiques d'aigua potable i l'arribada del tramvia a la mateixa plaça de Campanar perquè: "[...] estant aprovat el fer el pònt y continuar el Camí de Tránsits, y sent aixina que acabantlo fàcilment el tranvía del Mataero podría continuar a la plasa de Campanar; y d'eixa forma la vóra del riu tan pintoresca s'edificaría, y entonses Campanar ya no sería un poblet aislat y mórt, sino que pasaría a engrosar el casco de la capital".³

Es conserva una fotografia realitzada per Antoni López Sancho, el 18 de gener de 1925, que recull els membres més actius de la comissió. Només hem pogut identificar amb seguretat Vicent Llosà Torrijos (el primer per l'esquerra) i tenim dubtes en la identificació de Josep Aguilar López (el quart per l'esquerra). Una altra de les fotografies conservades, realitzada per Antoni López Sancho el 18 de març de 1925, ens mostra el monument faller i, malgrat les deficientes condicions de la imatge, s'aprecia als peus del cadafal un estol de xiquets i els elements més importants de la falla.

El monument el presidia una llauradora amb una canya de pescar i rescatant un carro estacat en un camí fangós; es va plantar al carrer de la Séquia, davant la desapareguda alqueria del Vale (a l'actual encreuament dels carrers de Mossén Rausell i Molí de la Marquesa). Confectionat pels membres de la comissió fallera, sabem que en la decoració dels plafons pictòrics del cadafal es representaven escenes del tramvia arribant a la plaça i gent fent cua a l'única font d'aigua potable. Les activitats falleres es limitaven a dos dies: "**Dia 18.** A las 8 de la noche, pasacalle por la Banda de Música «El Ejemplo», disparándose infinidad de cohetes de lujo. A las 9, Concierto Musical por dicha Banda. **Dia 19.** Al amanecer, diana, disparándose 5.000 truenos. A las 4 de la tarde, Concierto musical. A las 9 de la noche, se repetirá el Concierto, terminándose con una bonita traca de colores, y a continuación será quemada la "falla".³

Amb música, traca i quatre ninots, es feia la festa! El 1926 serà cremada la segona i última falla del poble de Campanar; fins al 1954, no es tornarà a plantar un monument faller al nucli històric del barri.

El 'Llibret de la falla del poble de Campanar'

La localització d'un exemplar del llibret ha permès recuperar un document valuós per a la història fallera del barri i justifica l'edició facsimilar. L'exemplar ha estat propietat de Vicent Guillot García i es troba en molt bon estat de conservació. Es tracta del "*LLIBRET DE LA FALLA DEL POBLE DE CAMPANAR. 19 Mars Añ 1925. Imp. M. Pau, Clero, 14*", de 105 per 153 mil·límetres i amb 26 pàgines.

A més de constituir una completa guia comercial del poblal (de fet, onze pàgines recullen vint-i-sis insercions publicitàries amb l'encant de les tipografies antigues, majoritàriament, d'establiments i comerços del poble ja desapareguts), els continguts del llibret són: "El motiu de la falla", "Oriche y explicasió", "Entropesons", "A una campanera (Trinos de un teulaí)", "Purnes de falla", "Désimes", "La fònt" i "Programa". Hi predominen els versos. Crítica veïnal i poesies amoroses d'Antoni López Sancho (1897-1973).

Veritablement estem davant d'una persona de singulars afeccions artístiques: componia poesies per a les festes tradicionals de Campanar i Beniferri; pintava, tocava el piano i era aficionat a la fotografia. El tio Tónico visqué amb la seua mobilitat reduïda i afectat per les conseqüències d'una poliomièlitis que li impedié agafar el ganivet i la forqueta amb seguretat. Hem recollit els seus poemes per a les festes i celebracions locals; així com gran part del seu arxiu fotogràfic, que reflecteixen la vida quotidiana de la primera meitat del segle xx al nostre barri.

El llibret ens trasllada als comentaris dels veïns davant els problemes del poble: l'empedrament dels carrers i les noves fonts d'aigua potable no seran una realitat fins el 1930 i, malgrat la reivindicació fallera, el tramvia no arribaria mai a la plaça de Campanar.

Amb la recuperació del *Llibret de la falla del poble de Campanar* del 1925, estem documentant la primera i efímera comissió fallera d'un barri que huí compta amb prop de 35.000 habitants i una dotzena de falles amb importants comissions de la secció especial.

Notes:

1. Pérez Lluch, Eduard (1996): "Falles antigues de Campanar", dins *Llibret any 1996. 25 aniversari de la falla L'Antiga*, València, Falla l'Antiga de Campanar.
2. Pérez Lluch, Eduard (2001): "La Germandat de Sant Josep: breu notícia històrica", dins *Fiestas Patronales Virgen de Campanar. Febrero, 2001*, València.
3. *Llibret de la falla del poble de Campanar*, València, 1925